

LAPSI- JA NUORISOSIAALITYÖN RUUMINAVAUUS

Mirja Satka: *YTT, FL, emeritaprofessori,
Helsingin yliopisto*

Kiili, Johanna & Jaakola, Anne-Mari & Anis, Merja & Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (toim.): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Gaudeamus: Helsinki. 2024, 318 s.

Tämä monellakin kriteerillä painava teos koostuu johdannon lisäksi 14 vertaisarvioidusta artikkelista, joissa 40 tutkijaa esittelee suomalaisten lapsi- ja perhepalvelujen tuoretta tutkimusta sosiaalityön tieteenalalta. Teosta luonnehtii teemojen monipuolisuus ja sisältökokonaisuuden laaja-alaisuus. Kirja onnistuu valottamaan tutkimusalansa usein epämääräisinä pidettyjä hallinnollisia ääriviivoja ja rakenteita sekä tarjoamaan muutamista alalle tärkeistä erityiskysymyksistä syventävää tietoa, joka palvelee niin käytännön toimijoita ja poliitikkoja kuin tutkijoitakin.

Pääosa esiteltävästä tiedosta on tuotettu valtion vuosina 2021–2023 sosiaalityön tutkimukseen suuntaaman VTR-rahoituksen turvin yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa, osaamiskeskuksissa, jne. Kirjoittajat ovat professoreita, tohtoriopiskelijoita, tutkijoita ja alan asiantuntijoita. Julkaisua voikin hyvin perustein pitää näyttönä vuonna 2020 alkaneen tutkimusrahoituksen tuloksellisuudesta. VTR-rahoitus on tuottamassa tietoa, joka edistää epäilyksettä tietoperustaisia, monialaisia sosiaalityön palveluja. Toivottavasti tämä julkaisu on samalla alkuna sille kauan odotetulle tietokäytän-

töjen kehitykselle, joka ulottuu ennen pitkää kaikille sosiaalityön tutkimuksen erikoisaloille. Ilman riittävää tutkimusrahoitusta on turha toivoa terveydenhuollon kaltaisten, tutkimusnäyttöön perustuvien käytäntösuositusten ja palvelukäytäntöjen kehitystä.

Kirjan sisältö on jäsennetty neljäksi alaluvuksi: 1) palvelurakenteet ja ammattiosaaminen, 2) palvelun ja asiakkaan tilanteen arviointi, 3) palvelujen ja asiakkuuden nivelvaiheet, sekä 4) palvelujen kehittäminen ja vaikuttavuus. Artikkeleiden datat on kerätty ajalta, jolloin sote-palvelujen tuottajana toimi ”kuntien Suomi”. Vaikka palvelurakenteet ovat sittemmin muuttuneet, useat tendenssit palvelutyössä ovat säilyneet tai jopa korostuneet, kuten poikkiallinnollisuus ja monialaisuus, joita useat artikkelit vähintäänkin sivuavat.

Tässä yhteydessä teoksen rikkaasta sisällöstä on mahdollista nostaa vain muutamia näkökulmia. Ensinnäkin kirja kokoaa laajan ja rajoiltaan häilyvän kentän, lasten ja perheiden monialaisen palvelujärjestelmän sekä lastensuojelun sosiaalityön, käsitteellisesti hallittavaksi kokonaisuudeksi. Yleiskuvan rakentamiseen osallistuvat useat artikkelit, esimerkiksi kartoitus lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon palveluista 2020-luvulla aineistonaan STM:n, THL:n, Suomen Kuntaliiton ja Lastensuojelun Keskusliiton materiaalit; analyysi moniammatillisen yhteistyön muodoista lasten, nuorten ja perheiden palveluissa aineistonaan asiantuntijoiden fokusryhmähaastattelut; tutkimus lapsiperhetyön ja lastensuojelun institutionaalisen rajan määrittymisestä sosiaalityöntekijän tehdessä arviota lapsen

elämäntilanteesta. Oman tärkeän lisänsä ajankuvaan tuovat artikkelit alan palvelujen vaikuttavuuden tutkimisen empiirisistä ja teoreettisista ajankohtaissyymyksistä. Mielestäni nämä artikkelit yhdessä onnistuvat selkeyttämään palvelujärjestelmän ja lastensuojelun sosiaalityön käsitteellisiä ja käytännöllisiä suhteita ainakin sote-alan terminologiaa jo jonkin verran ennestään tunteville. Havaintojeni mukaan jopa valtamedian toimittajat ovat näiden käsitteiden kanssa liian usein metsässä.

Monet kirjan artikkeleista tarttuvat vähän tutkittuihin mutta tärkeisiin lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön erityiskysymyksiin. Nostan niistä näytteeksi kaksi itseäni innottanutta artikkelia. Sosiaalityötä on vuosikymmenet arvosteltu lapsen kehitystä koskevan tiedon huonosta hallinnasta, ja sosiaalityön opetussuunnitelmia kehityspsykologian vähäisyydestä. Teemaa on tässä lähestytty kysymällä sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä omasta osaamisestaan lapsen elämäntilanteen kokonaisuutta arvioitaessa. Tulosten mukaan he eivät koe olevansa vahvoilla mielenterveys- ja päihdetyön tai kehityspsykologian osaamisessa. Tulosten perusteella tutkijat peräävät sekä perinteisen kehityspsykologisten tietosisältöjen laajentamista sosiaalityölle tärkeällä suhdeperustaisella kasvuympäristötiedolla. Lisäksi he perustelevat lapsen kehitystä koskevan monialaisen opintokokonaisuuden liittämistä sosiaalityöntekijän yliopisto-opintoihin.

Sijaishuollosta itsenäistyminen on yksi viime vuosina lastensuojelua puhuttanut teema muun muassa siksi, että sitä seuraavaa jälkihuoltoa ensin pidennet-

tiin ja nykyisen hallituksen toimesta lyhennettiin poliittisilla päätöksillä. Yksi kirjan artikkeleista avaa niitä moninaisia tapoja, joilla sijoitetut nuoret itsenäistyvät omaan elämäänsä. Aineistona ovat muun muassa nuorten kirjoitukset ja perhehoitajien kyselyvastaukset. Käy ilmi, että nuori voi tulla palvelujärjestelmän hylkäämäksi eli joutua kadulle, tai hänen lähtöään voi toisaalta sävyttää kodinomaisuus, suunnitelmallisuus, suunnittelemattomuus tai yksinäisyys vaihtelevassa määrin. Näin ollen jälkihuollon sosiaalityön ei ole läheskään aina mahdollista olla tukemassa sijoitettuna olleiden nuorten siirtymää aikuisuuteen.

Tietoperustaisuus, monialaisuus, suhdeperustaisuus, vuorovaikutus yksilö- ja järjestelmätasolla sekä palvelujen todennettu vaikuttavuus ovat kuvaavia esimerkkejä kirjan artikkeleita lävistävistä “iskusanoista”. Tyypillisiä artikkeleiden aineistoja ovat erilaiset kvalitatiiviset aineistojen yhdistelmät, mikä edustaa sosiaalityön tutkimuksessa vakiintunutta valtavirtaa. Niiden lisäksi kirjassa hyödynnetään myös monia kvantitatiivisia aineistoja. Tutkimuskohteista piirtyvä kuva onkin useilla aineistoyhdistelmillä saatu monisärmäiseksi. Kuvaa täydentää useiden tutkimusmetodien joustava yhdistely aineistoanalyseissa.

Kyseessä ei ole ensisijaisesti korkeasteen oppikirja, mutta sellaisenakin tällä teoksella on käyttöä. Perusopintojen vaiheessa kirjan käyttäminen vaatii mielestäni tuekseen luentoa tai muuta johdattelua, kuten perustasolle sopiviksi suunniteltuja oppimistehtäviä. Tutkimusopintojen vaiheessa opiskelijat löytävät tästä teoksesta uuden tiedon

lisäksi ideoita esimerkiksi siihen, miten toteuttaa luovasti oman opinnäytteen­sä tutkimusalalta. Ne keiden aivan erityisesti toivoisin tätä kirjaa kuluttavan ovat poliitikot ja hyvinvointialueiden johtamisesta vastaavat tutkijoiden, alan opiskelijoiden ja sosiaalityöntekijöiden lisäksi.

Sanalla sanoen kyseessä on ajankohtainen perhesosiaalityön runsaudensarvi, mikä voi ensikatsomalla hämätä kirjaan tarttuvaa lukijaa. Todellisuudessa toimittajat ja kirjoittajat ovat tehneet paljon hyvää työtä. He kehystävät mo-

niulotteisen kirjan sanomaa lukijajys­tävällisesti. Esimerkiksi tutkimustu­loksista ja -menetelmistä on koottu napakat faktalaatikot kunkin artikkelin päätteeksi, mikä nopetuttaa relevantin tiedon ja tutkimuksen etsintää. Toi­nen huomionarvoinen kontribuutio tutkimustiedon etsijälle löytyy kirjan lähteistä. Pienellä fontilla painettu kirjallisuusluettelo kattaa kansainvälistä ja kotimaista ajantasaista tutkimusta noin 40 sivua. Käsillä on julkaisu, jonka voi jo nyt epäilyksettä lukea oman tutki­musalansa merkkipaaluuihin.